

ADAK RAPPORT 60

Proefsleuvenonderzoek aan de Steenweg op Gierle in Turnhout

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Heeren Holding NV
Project	Turnhout-Steenweg op Gierle Aldi
Projectcode	11007 TUR-SOG
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2011/138
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Turnhout-Steenweg op Gierle
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , juli 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Op 3 mei 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Heeren Holding NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd in het gebied tussen de Steenweg op Gierle, de Muizevenstraat en de Slachthuisstraat in Turnhout. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande omvorming van de kleinhandelszone tot een uitgebreid winkelcomplex met aanhorigheden, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door bouwwerken. Aangezien de overige gedeelten van het terrein volledig waren verhard of nog waren bebouwd werd in eerste plaats gefocust op de openliggende gedeelten, zodat voorafgaand aan de sloop van het zuidelijke gedeelte van het plangebied reeds een zicht was op de archeologische verwachting. Hiervoor werden in totaal vier proefsleuven aangelegd, waarvan twee parallelle sleuven in het grasveld achter de gebouwen van Fabory in de Muizevenstraat en twee sleuven in de groenstrook achter de gebouwen van Shoe Discount. Het noordelijke gedeelte van het plangebied, dat voorlopig nog in gebruik is door Aldi werd voorlopig buiten het onderzoek gehouden. In totaal kon tijdens het onderzoek 379 m² worden bekeken van een gebied van ca. 1,3 ha. Dit komt neer op 3 % van het totale terrein, maar ongeveer 6 % van de beschikbare oppervlakte.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek het terrein in het verleden vrij nat geweest te zijn, hetgeen kon afgeleid worden uit spoelbandjes in het natuurlijke sediment, dat op sommige plaatsen was afgedekt door een venig pakket. Op oude kaarten is te zien dat het noordelijke gedeelte van het gebied zich een ven bevindt; het Muizeven. Het microreliëf schommelt sterk binnen het plangebied, waar kleinere verhogingen tussen nattere zone in zitten. Ter hoogte van de hogere kopjes was nog een gebroken podzol te zien. Vermoedelijk is de heide hier vrij laat in cultuur gebracht en vrij snel opnieuw opgegeven. Afgezien van een 19de eeuws kuiltje met typisch laat steengoed en een ontginningsgreppel werden geen relevante archeologische sporen of vondsten aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied of de nabije omgeving ervan.

Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder bijkomend onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

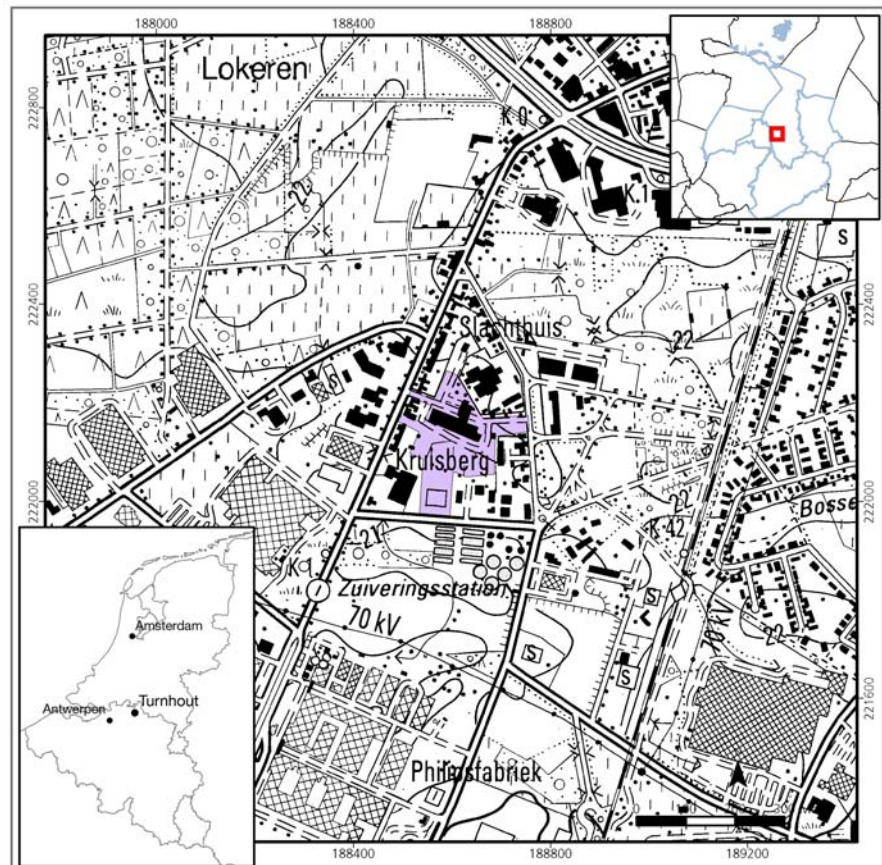
Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	11
3.1	Historisch kader	11
3.2	Archeologisch kader.....	11
4	Onderzoeksstrategie.....	13
5	Resultaten	14
6	Conclusie en aanbevelingen.....	15
6.1	Conclusie	15
6.2	Aanbevelingen	16
	Literatuur	16
	Lijst van afbeeldingen	16

1 Inleiding

Op 3 mei 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Heeren Holding NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd in het gebied tussen de Steenweg op Gierle, de Muizevenstraat en de Slachthuisstraat in Turnhout, kadastraal gekend als (Afd 3), Sie O, 914 H2, 914 K2, 914 L2, 914 M2, 914 N2, 914 P2, 914 S2, 914 T2, 914 V2, 904 H5, 916 L.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande omvorming van de kleinhandelszone tot een uitgebreid winkelcomplex met aanhorigheden, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Steenweg op Gierle in Turnhout

Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het graafwerk werd uitgevoerd door de firma Braspenninckx uit Merksplas

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

Het plangebied bevindt zich net ten noorden van de valleien van de Visbeek en de Aa, die verder ten zuiden samenvloeien. Deze lagergelegen gronden bevinden zich ten zuiden van de uitloper van de microcuesta, een oud-pleistocene kleiopduiking die is gevormd door kustvlakteafzettingen in een getijdenzone. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (ca. 120.000-13.000 jaar geleden) is het gebied met zand afgedekt, dat door polaire wind werd aangevoerd vanuit de drooggevallen Noordzeebedding. Deze zandafzettingen zijn tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (ca. 13.000-10.000 jaar geleden) omgewerkt door de inwerking van waterlopen en verstuiving van sedimenten (Vandenbussche et al. 2004).

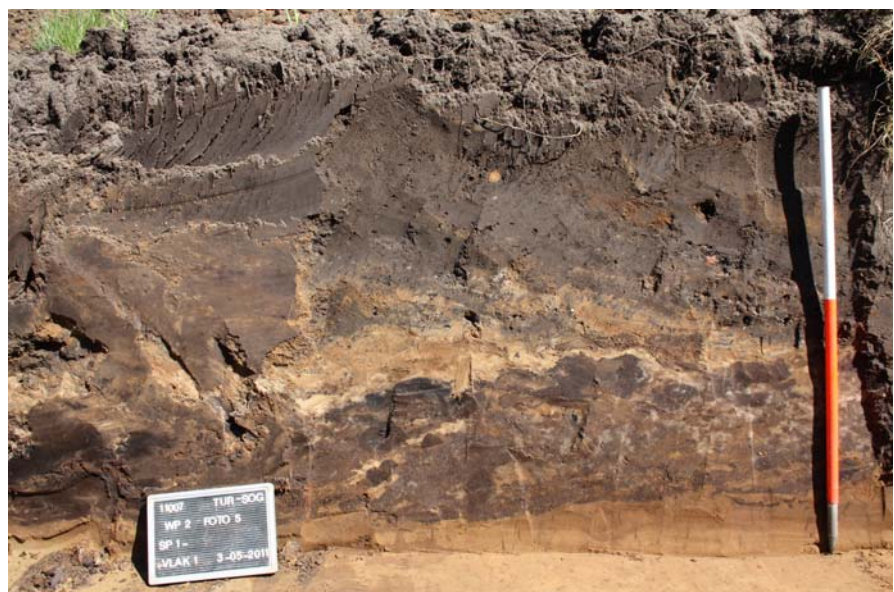
2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit natte tot matig droge zandgronden, die gekarteerd zijn als bodems met een A-C-profiel. Dat betekent dat deze gronden geen deel uitmaken van het historische landbouwareaal en vermoedelijk lang heide of bos is gebleven.

Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek het terrein in het verleden vrij nat geweest te zijn, hetgeen kon afgeleid worden uit spoelbandjes in het natuurlijke sediment, dat op sommige plaatsen was afgedekt door een venig pakket.

Figuur 2.2. Afdekkende pakketten van de lokale laagte in wp 2

Dit wijst vermoedelijk op fluviatiele activiteit die vermoedelijk samenhangt met de vorming van de valleien van de Visbeek en de Aa op het einde van het laat-Glaciaal.

Figuur 2.3. Restant van een gebroken podzol in wp 3

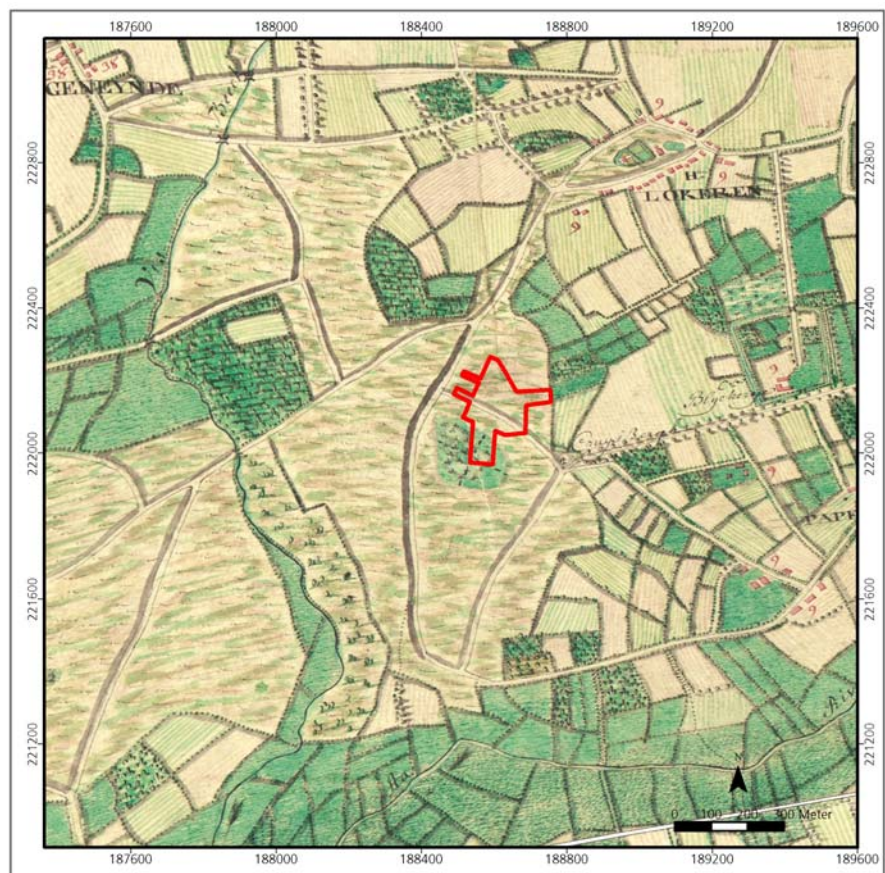
Het microreliëf schommelt sterk binnen het plangebied, waar kleinere verhogingen tussen nattere zone in zitten. Ter hoogte van de hogere kopjes was nog een gebroken podzol te zien. Vermoedelijk is de heide hier vrij laat in cultuur gebracht en vrij snel opnieuw opgegeven.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op de kaart van Ferraris (1777) wordt een klein bos ten zuiden van het plangebied in beeld gebracht, dat afgaande op de bodemkaart vermoedelijk een kleine zandrug was. Ten noorden daarvan loopt een weg, die opvallend genoeg correspondeert met één van de oude erfdienstbaarheidswegen van het plangebied. Iets ten oosten bevindt zich de Kruisberg, waar volgens de overlevering Spanjaarden begraven liggen van de Slag bij Turnhout in 1597 (CAI 956638).

Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Ferraris

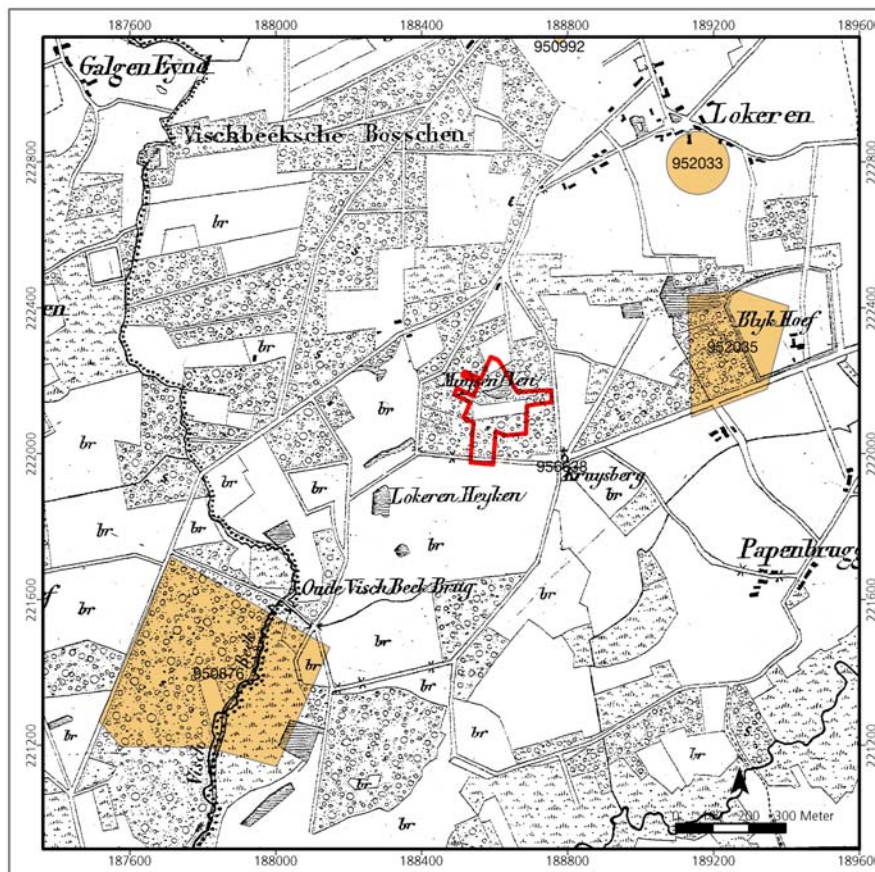

Op de kaart van Vandermaelen (1848) is de huidige Muizevenstraat al aangelegd en is de andere weg verdwenen. Ook is de zuidelijke verhoging niet geregistreerd, maar wordt wel het Muizeven afgebeeld.

3.2 Archeologisch kader

In de omgeving van het plangebied zijn een beperkt aantal archeologische waarden bekend. Ten noorden van het plangebied, centraal in het gehucht Lokeren bevond zich een site met walgracht (CAI 952033). Afgaande op de

kaart van Ferraris gaat het om een constructie met opperhof en neerhof, waarbij op het opperhof een grote constructie stond. Uit een akte uit 1457 blijkt het te gaan om het Hof Ter Meere, een leen van de Hertogen van Brabant (De Kok 1980: 235). Op de kaart van Vandermaelen is nog slechts de walgracht zichtbaar. Momenteel wordt het gehucht Lokeren doorsneden door de ringweg. De site bevindt zich tussen de Verbindingsstraat en de Lokerenstraat. De polygoon van de CAI staat hierdoor voorlopig nog verkeerd. Naast de site werd in 1714 een kapel opgericht ter ere van Maria.

Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

Ten zuiden van het plangebied is er ter hoogte van het Raadsherenpark aan de Visbeek sprake van de aanwezigheid van een mogelijke grafheuvel. Het gaat hier om een zandig gebied met lokale stuifduinen. Prospectie leverde evenwel voorlopig nog geen duidelijke aanwijzing op van de exacte locatie hiervan. Ten oosten van het plangebied tenslotte bevond zich een oude blijkhoeve, eveneens omgeven door een gracht (CAI 952035).

Vroeger onderzoek door AdAK op verschillende locaties langs de Steenweg op Gierle en op de terreinen van de FRAC aan de Slachthuisstraat leverden geen sporen of vondsten op. De terreinen blijken over het algemeen te nat voor bewoning (Delaruelle & Van Doninck 2008).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door bouwwerken. Aangezien de overige gedeelten van het terrein volledig waren verhard of nog waren bebouwd werd in eerste plaats gefocust op de openliggende gedeelten, zodat voorafgaand aan de sloop van het zuidelijke gedeelte van het plangebied reeds een zicht was op de archeologische verwachting. Hiervoor werden in totaal vier proefsleuven aangelegd, waarvan twee parallelle sleuven in het grasveld achter de gebouwen van Fabory in de Muizevenstraat en twee sleuven in de groenstrook achter de gebouwen van Shoe Discount. Het noordelijke gedeelte van het plangebied, dat voorlopig nog in gebruik is door Aldi werd voorlopig buiten het onderzoek gehouden. In totaal kon tijdens het onderzoek 379 m² worden bekeken van een gebied van ca. 1,3 ha. Dit komt neer op 3 % van het totale terrein, maar ongeveer 6 % van de beschikbare oppervlakte.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het kadasterplan

De contouren van de werkputten, de sporen en de hoogtematen werden geregistreerd door landmeter Filip Vandamme, waarbij zowel de contouren

op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

Figuur 4.2. Aanleg van wp 4 met het spoor van een recente greppel.

5 Resultaten

Afgezien van een 19de eeuwse kuiltje met typisch laat grijs steengoed in werkput 1 en een ontginningsgreppel in werkput 4 werden geen relevante archeologische sporen of vondsten aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied of de nabije omgeving ervan.

Figuur 5.1. Negentiende-eeuws kuiltje met baksteen en scherven steengoed in wp 1

Figuur 5.2. Overzicht van de sporen in de werkputten

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de geplande bouw van een winkelcomplex aan de Steenweg op Gierle in Turnhout werden in totaal 4 proefsleuven aangelegd ter evaluatie van het plangebied. Een groot gedeelte kon immers niet worden onderzocht door de aanwezigheid van bebouwing en verharding. De proefsleuven lijken evenwel een representatief beeld voor het gehele plangebied op te leveren.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek het terrein in het verleden vrij nat geweest te zijn, hetgeen kon afgeleid worden uit spoelbandjes in het natuurlijke sediment, dat op sommige plaatsen was afgedekt door een venig pakket. Op oude kaarten is te zien dat het noordelijke gedeelte van het gebied zich een ven bevindt; het Muizeven. Het microreliëf schommelt sterk binnen het plangebied, waar kleinere verhogingen tussen nattere zone in zitten. Ter hoogte van de hogere kopjes was nog een gebroken podzol te zien. Vermoedelijk is de heide hier vrij laat in cultuur gebracht en vrij snel opnieuw opgegeven. Afgezien van een 19de eeuwse kuiltje met typisch laat

steengoed en een ontginningsgreppel werden geen relevante archeologische sporen of vondsten aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied of de nabije omgeving ervan.

6.2 Aanbevelingen

Hoewel tijdens de prospectie met ingreep in de bodem geen volledige dekking kon worden behaald, lijken de resultaten, aangevuld door een bureauonderzoek, representatief voor het gehele plangebied. Uit de proefsleuven blijkt dat in deze zone geen vroege ontginning heeft plaatsgevonden en dat derhalve geen relevante sporen van menselijke aanwezigheid binnen het plangebied dienen te worden verwacht. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder bijkomend onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

Literatuur

DE KOK H. 1980. Gids voor het oude Turnhout & omgeving. Deel 1: Stad Turnhout. Standaard Uitgeverij, Antwerpen.

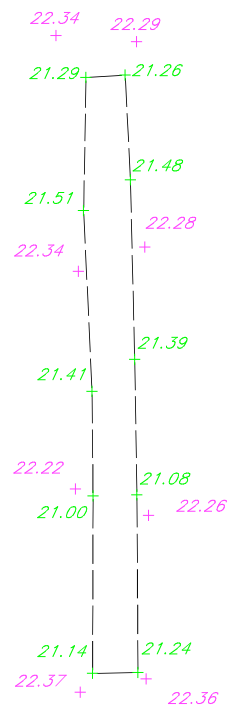
DELARUELLE S. & VAN DONINCK J. 2008. Archeologische begeleiding inrichting industriegebied Frac Lo in Turnhout. Turnhout (AdAK rapport 8)

VANDEBUSSCHE D., BIEMANS B. & TYBERGEIN J. 2004. *Provinciaal Natuurontwikkelingsplan. Naar een natuurlijk geheel*. Provinciebestuur Antwerpen, Antwerpen.

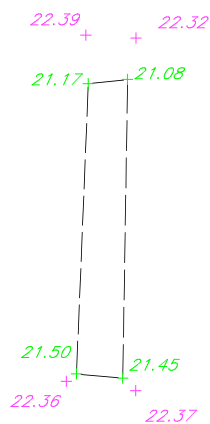
Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Steenweg op Gierle in Turnhout.....	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek.....	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd	9
Figuur 2.2. Afdekkende pakketten van de lokale laagte in wp 2.....	9
Figuur 2.3. Restant van een gebroken podzol in wp 3.....	10
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Ferraris	11
Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).....	12
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het kadasterplan ..	13
Figuur 4.2. Aanleg van wp 4 met het spoor van een recente greppel.	14
Figuur 5.1. Negentiende-eeuws kuiltje met baksteen en scherven steengoed in wp 1	14
Figuur 5.2. Overzicht van de sporen in de werkputten	15

Opmeting proefsleuven ADAK,
Aldi-site
Steenweg op Gierle/Muizenvenstraat

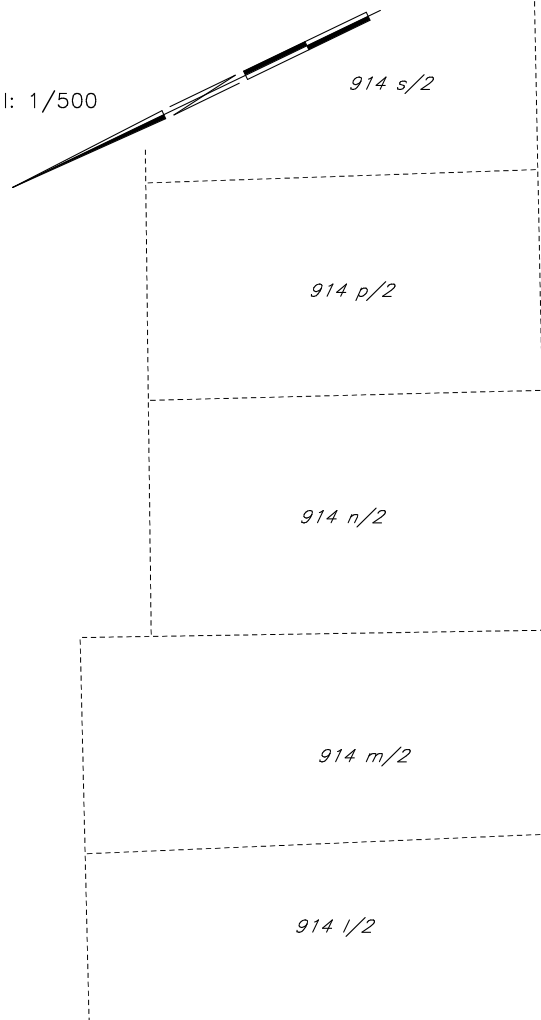

904 h/5

schaal: 1/500

914 h/2

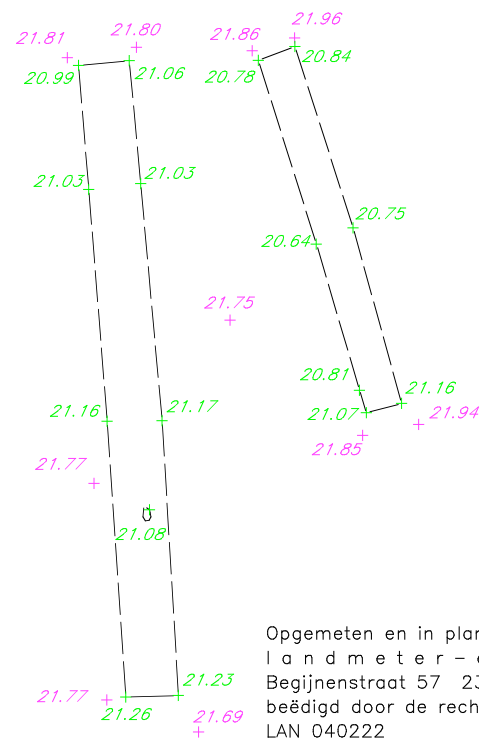

- — — — — uitgraving sleuven Adak
- 21.98 + bestaand hoogtepunt (TAW-hoogte)
- 21.16 + hoogte uitgraving in TAW
- - - - - kadastrale grens

S T A D T U R N H O U T

Sectie : 0

Nrs. : delen van 916 l, 904 h/5

916 l

Opgemeten en in plan gebracht door ondertekende
 landmeter-expert Filip V A N D A M M E ,
 Begijnenstraat 57 2300 TURNHOUT, tel/fax: 014/41.55.69
 beëdigd door de rechtbank van 1° aanleg te Turnhout
 LAN 040222

e-mail: landmeter.filipvandamme@scarlet.be

Plandatum: 04-05-2011

Salix alba 10/12
Corylus colurna 10/12
Sorbus aucuparia 10/12

 Rijwegen : KWS
 Parkeerplaatsen : Betonstraatstenen
 Circulatieplein : Kleurvaste betonstraatstenen met plaai

Lot 1 : Sectie O 914 H2 + 914 K2 + 914 L2 + 914 M2 + 914 N2 + 914 S2 + 914 T2 + 914 V2 : 1Ha04A77Ca.
 Lot 2 : Sectie O 904 H5 : 1Ha66A82Ca.
 Lot 3 : Sectie O 916 L : 62A38Ca.(gemeten tussen de afsluitingen).

Totale oppervlakte : 3Ha33A97Ca.

